

vidi gospod pisatelj „konstantnost genija“, a o tej največji in najgloblji Prešernovi pesmi trdi, da je nastala iz „hipnega razpoloženja“; bil je „samo hip njegove duše, težki moment“, ko je zložil to pesem. Torej si misli dr. Prijatelj, da se kar tako v hipnem razpoloženju naredi toli premišljen, globoko filozofičen pesniški načrt, kakor ga vidimo v „Krstu“? In te skrbno opiljene, klasične ottave rime — to da je Prešernu kar tako brez pomisleka ušlo v nekem „težkem momentu“? Neverjetna trditev — a postane nam takoj umljiva, ko čitamo dalje, da dr. Prijatelj pogreša v „Krstu“ „psihologije umetniških tipov“; še bolj se začudimo, ko nam zagotavlja dr. Prijatelj, da v „Krstu“ ni sploh nič tipičnega in splošnega, veljavnega za vse ljudi, in popolnoma zbegati bi nas morala njegova trditev, da je ta najlepša Prešernova pesnitev „poema s plitvo, čisto mehanično koncepcijo“ — ako ne bi vedeli, da je dr. Prijatelj storil tu svoj „sacrificio d' intelletto“, ker ne sme priznati „Krstu“ nobene pesniške vrednosti zaradi terorizma onih, ki so slepi in ne pusté drugih, da bi videli.

Kako more trditi dr. Prijatelj, da ni v „Krstu“ nič tipičnega, ko mora vendar sam priznati, da sta Črtomir in Bogomila že po svojih imenih določena tipa! Zaman se zvija dr. Prijatelj z izgovorom, da je Prešernov krst „križ slovenske svobodne kulture“, da se je Prešeren sam „sramoval svoje pesnitve“, zaman kliče „ljudem supranaturalističnega nazora“, naj se ne „ponašajo s to pesnitvijo“, zaman nas roti, da se je „Krst iztisnil pesniku iz srca v hipu skrajne potrnosti in onemoglosti samostojnega duševnega poleta“. Kdo more reči, da je bil Prešeren onemogel takrat, ko se je njegov duh najvišje povzpел? V velikih potezih je razgrnil pesnik pred nami dve svetovni nazarji, s krepkim duhom je objel velike ideje in jih izlil v mehke, divne verze. A dr. Prijatelju je to le „hipna potrnost“, ko pa v pesmi „Kdo zna?“ vidi „alfo in omego Prešernovo“! Ta trditev je ravno tako neosnovana, kakor poznejša, da je Prešeren „padel iz obupa v najpokornejšo cerkveno vernost“.

Dr. Prijatelj je svoj spis sestavil aforistično. On ničesa ne dokazuje, ampak le trdi. Gledal je le na opiljene, tuje, frapantne izraze, ne pa na istinitost svojih trditev. Marsikje se je približal resnici, mnogokje je protisloven. To, kar je napisal, ni toliko drama Prešernovega duševnega življenja, kolikor simfonija panteističnih aforizmov o raznih poezijah našega pesnika. Dr. Prijatelj upa, da se po njegovih idejah „slovenska rasa konsolidira v novo gorišče“. Dvomimo o tem, kajti njegove misli so tuje in leže izven slovenske periferije.

Nad „Krst“ se je spravil tudi Etbin Kristan. Dr. Prijatelj je pisal vsaj z oglajeno fineso in si je nadel učenjaški nakit, Kristan pa kar sirovo pravi, da je „Krst“ — „zavožena stvar“. Transeat! — Albin Prepeluh dokazuje, da je Prešeren ljudski pesnik, ker je „marsikatera njegova pesem prevratna“ ter navaja v dokaz „Nezakonsko mater“, „Judovsko dekle“ in „Orglarja“. O Prešernu pravi, da je bil „neustrašen bojevnik, glasnik svobodne misli in neprestanega napredka“.

Cela zbirka je torej res nekaj protest proti vsemu sedanjemu literarnemu svetu, ki je Prešerna izkoriščal le zase. Ti mladi pravijo, da je Prešeren njihov, in napadajo one, ki so mu postavili spomenik po svojih nazorih. Dve sliki Prešernovega spomenika sta menda nalašč fotografirani tako, da kažeta njegove slabosti. Spomenik pa, ki so ga sami postavili Prešernu, ni Prešernov, ampak njihov. Oni se ne vglablajo v preteklost, da bi jo objektivno preiskovali, ampak svoje burne misli zanašajo vanjo. Zato pa iz njihovih spisov ne študiramo Prešerna, ampak spoznavamo težnje, ki živé v vrstah moderne slovenske secesije. Dr. E. L.

IZ DRUGIH KNJIŽEVNOSTI.

Iv. Grafenauer: Zum Accente im Gailthalerdialekte, Archiv f. slav. Ph. XXVII. 2, 195 — 228. — Preiskave o slovenskem naglaševanju še niso dokončane. Znano še niti toliko ni, v katere kraje segata glavni naglasni struji, namreč muzikalna in ekspiratorna. To-liko moremo že zagotovo trditi, da obsega ekspiratorno naglaševanje več tal nego muzikalno, tako da je torej pismeni jezik, ki jemlje muzikalno naglaševanje, t. j. kipeče in pada-joče povdarke, oprt komaj na polovico slovenskih narečij. Zavaljo tega bo morala šola vpošte-vati obojno naglaševanje in s stališča težavnejšega muzikalnega pokazati preprostejše eks-piratorno. Učenje samo prvega, kakor ga ima n. pr. Šumanova šolska slovnica, bi dovedlo učence, ki imajo od doma ekspiratorno na-glaševanje, do popolne nejasnosti o slov. na-glasu, kakor svoj čas nekatere slovenske pre-iskovavce.

Vsaka nova preiskava nam potrjuje, da je malokateri jezik tako mnogoličen v naglaševanju kakor slovenski. Študija g. Grafenaura obsega narečje iz Brda v Ziljski dolini na Koroškem. Narečje je muzikalno in se vjema v dolgih povdarkih s pisnim (Valjavčevim) naglaševanjem, v kratkih pa se silo loči od njega; ta razloček je opisal pisatelj v tej

razpravi. Povdarka na koncu ziljščina ne trpi, ampak ga poteguje za eni zlog nazaj. Posebno imeniten je kratki kipeči naglas na predzadnjem zlogu, ki se je razvil iz končnega in odgovarja kratkemu kipečemu v štokavščini. Imamo ga pri e, o in ъ: Kòasa (a slabjši nego o), vòada, pòada, tròaka, hъdòabъc, wòws, jèalan, w nòaso, wòaća, lpòata, plèače, šъròako, dòabro, bòagat jèadn, tèabe, pъmèaste (pomesti), pъmèadwa, krèasat itd. Pri ъ: pъsa, stъbъr, stъzda, hъbъt, tъmъn,

e, o ali kakor ima spodnja gorenjščina sličen glas ia, ua za širok e, o. Le-ta široki e, o (ia, ua) se tam tako široko izgovarja, da se cepi v dve kratki komponenti i + a, u + a, ki se pred j in w strneta zopet v enoten, dolg glas; torej kakor vidimo v ziljščini. Ta sličnost je vzbudila v pisatelju teh vrstic sumnjo, da bi bil utegnil gospod poročevavec preslišati sicer dolgi a v kratki komponenti cepljeni glas ea, oa in ga po krivici imel za kratki glas, zlasti ko je diftong, in se v eni izmed

POGREB NADŠKOFA JORDANA V GORICI.

pъmъknt itd. Pri ъ se je izvršil proces splošno in dosledno, kakor je po štokavščini pričakovati, pri e, o pa naglas ni dosledno kratek, ampak le tedaj, če je glas ea, oa; če pa se le-ta izpremeni (vsled kake soglasniške zveze), je povdarek dolg, to je pri j in w, stówa, (gen. stola), wòwa, dъžéja (dežela), méja, nówá, gówá (fem. gola) itd. Glas ea, oa s kratkim povdarkom stoji v vseh primerih te razprave, na mestu, kjer ima gorenjščina širok

opisanih vasi, (str. 228.) izgovarja široko in dolgo. Ali ker mi je gospod pisatelj že prej privatno zatrdil, da je to pravi kratki diftong, se nimam vzroka dalje ustavljati spoznani resnici. Enako je velika akribija gospoda pisatelja, ki se kaže na vsaki strani razprave, porok za resničnost tega dasi nenavadnega pojava.

Zraven tega, štokavščini vštricnega kratkega povdarka je razvila ziljščina kipeči in padajoči kratki povdarek iz nekdanjega dolgega. V za-

prtih zlogih je kratki kipeči, izpeljan skoro dosledno: cèsta, kràsta, srèča (sreča), fùnta (gent. funt), kùščar, pàprat, grmùlišče, srèjšča (srajca), šidwo (šilo), òlje, svènje (slovenski), dvèjste, prpògnan (pripognem), škripnte, slòvza (solza), Kràjnc dùžn, òbwak, òbwaka, odtod tudi podružni povdarek na besedah: bábà, hwáčè, vérà itd. — Iz dolgega padajočega je nastal kratki padajoči: britwa, hrùška,

Metropolit Andrej Jordan.

piànstvo, ribje, tiste, wržan (vržem), nèjčn (nečem) itd. Zavoljo imenitosti obeh kratkih povdarkov, o katerih imamo sedaj prvo obširnejšo studijo, sem izpisal več zgledov, da morejo do njih tudi oni, ki ne bodo videli razprave same. S tema kratkima povdarkoma je stopila ziljščina, morebiti v zgled vsi slovenščini, v novo stanje naglasnega razvoja in

se približala onim modernim jezikom, ki so razvili kratke zloge.

Razprava je sestavljena z veliko natančnostjo in imponirajočo znanostjo. Vsako skupino priobčenih zgledov izvaja pisatelj iz prvotnejših oblik in jih pojasnuje v luči štokavščine, čakavščine, ruščine in sosedne rožanščine, s katerimi vstric se je ziljščina razvijala. Naj bi g. Grafenauer z enakim uspehom preiskal še ostala koroška narečja! *A. Breznik.*

Das Gräberfeld von Krainburg. Mitteilungen kranjskega muzejskega društva prinašajo v III. in IV. sešitku jako zanimivo predavanje kustosa dr. Walter Šmida, ki je govoril o slovitih izkopinah na antropološkem kongresu v Solnogradu, 30. avgusta 1905. V uvodu omenja, kako je zadel tovarnar Pavšlar slučajno na okostnjake, ko je zidal na svojem posestvu v Lajhu. Letos se je lotil dela sistematično kustos dr. Šmid.

Dal je prekopati dobršen kos sveta in odkril 213 okostnjakov. Dobilo se je mnogo silno zanimivih starin, nakita, koravd prav posebne krasote, mečev, sulic, dragocene zapone, ostanke z zlatom prevlečenega naličja, lasnic in amuletov. Prav izredno lepi so zlati uhani. Zlata votla kocka ima posnete vogle, ki so vdelani z barvanim steklom, in visi na zlati ušesni žici. Tudi znak krščanstva se je dobil pri ženskem okostnjaku. Na plečih je bila speta obleka s fibulo v podobi rimskega križa. Križec je srebrn in pozlačen, na sredi je imel vložen kamenček. — V drugem delu omenja pisatelj narodnost onih ljudi, ki so imeli ob Savi pokopališče. Z dobrimi dokazi dožene, da to niso bili Slovani, pač pa Longobardi, ki so tu imeli vojaško postojanko, da so varovali domovino pred navali Obrov, pa da so krotili Slovence, ki so se pogosto upirali. Zvezku je pridejanih 23 fotografičnih sličic — najzanimivejših izkopin.

F. S. F.

